

Verbetertraject Sociale Participatie

In dit overzicht presenteert Zorg voor Beter de belangrijkste resultaten van het Verbetertraject Sociale Participatie, waaraan 31 teams van 29 organisaties uit met name de geestelijke gezondheidszorg en verstandelijk gehandicaptenzorg actief deelnamen. Bij ruim driehonderd cliënten zijn wensen op het gebied van sociale contacten en relaties in kaart gebracht, o.a. met de 'netwerkcirkel'. Voor en met het overgrote deel van deze cliënten zijn verbeteracties gestart om hun persoonlijke doelen op dat gebied te helpen verwezenlijken.

Introductie op het thema

Mensen met ernstige psychiatrische problematiek of verstandelijke beperkingen willen net als andere burgers erbij horen en meedoen in de maatschappij, dat is in de kern waar het om gaat bij 'sociale participatie'. In dit traject concentreerden wij ons op sociale contacten, de individuele sociale netwerken van cliënten. De genoemde groepen mensen hebben, vergeleken met de gemiddelde burger, vaak weinig sociale contacten en sterkere gevoelens van eenzaamheid. Een recente overzichtsstudie naar ruim 3000 cliënten in de langdurige GGZ laat zien dat 40% van die cliënten het moeilijk vindt om "gezelschap" te vinden, terwijl zij daarbij geen goede hulp krijgen (Smits e.a. 2008). Op geen enkel ander gebied was bij zoveel mensen sprake van een dergelijke 'onvervulde zorgbehoefte'. Het is een praktijkgegeven dat vele mensen met een verstandelijke beperking er hetzelfde voor staan. Een goed sociaal netwerk geeft meer kwaliteit van leven. Bovendien kan zo'n netwerk helpen om problemen beter de baas te worden, of te relativiseren. De inzet van het verbetertraject sociale participatie was om hieraan bij te dragen.

Doelen

Hoofddoel van dit verbetertraject is:

- Verbeterde sociale participatie van cliënten in de GGZ langdurige zorg en mensen met een verstandelijke beperking, afgemeten aan een concrete verbetering van het sociale netwerk en / of een vergroot gevoel van "erbij horen" of verminderd ervaren eenzaamheid.

Subdoelen daarbij zijn:

- Verbeterde ondersteuning en begeleiding bij sociale participatie
- Betrekken van cliënten en familie bij bereiken van het hoofddoel
- Betere samenwerking tussen betrokken partijen om sociale participatie te bevorderen
- Betere integratie van specifiek op de doelgroep gericht aanbod met het aanbod van relevante reguliere maatschappelijke voorzieningen (zoals buurthuis, vereniging)

Resultaten

- Uit ruim 300 voormetingen blijkt dat bijna 80% van de cliënten zich matig tot sterk eenzaam voelt vergeleken met 30% in de bevolking.
- Bij ongeveer 200 mensen is na zes à negen maanden een tweede meting uitgevoerd. Ruim 75% van die cliënten vindt dat het project gunstig voor hem of haar uitpakt heeft.
- Ongeveer 40% van de deelnemende cliënten in beide rondes kreeg er één of meer netwerkleden bij; ongeveer 30% voelde zich minder eenzaam ten opzichte van de voormeting.
- Hulpmiddelen en begeleidingsmethodieken om het sociale netwerk in kaart te brengen zijn uitgeprobeerd en verder ontwikkeld. Erg goed bevallen is de 'netwerkcirkel'.
- Bij de overgrote meerderheid van de teams is bewustzijn van de sociale wensen van cliënten toegenomen. Begeleiders hebben o.a. geleerd beter te luisteren naar de wensen en verlangens van cliënten met betrekking tot sociale contacten.
- Het is vanzelfsprekender geworden om aan sociale contacten aandacht te schenken en is bij een meerderheid van de teams een vast onderdeel van de begeleiding geworden.

- Oog voor, en samenwerking met instellingen en personen in de omgeving van de cliënt zijn ook zichtbaar toegenomen.

Hoe zijn de resultaten bereikt?

De mooie resultaten zijn met name te danken aan de betrokken cliënten zelf en aan hun moed en doorzettingsvermogen. In professioneel opzicht heeft vooral het volgende geholpen:

- De meeste teams hebben zich geconcentreerd op het realiseren van persoonlijke doelen van individuele cliënten. Er bestond een grote neiging om meer of beter 'aanbod' te willen realiseren. Gaandeweg het traject gingen steeds meer teams daadwerkelijk met enkele cliënten 'aan de slag'.
- Er is veel aandacht geweest voor het meten op verschillende niveaus. Werken met de netwerk-cirkel en volgens de PDSA-cyclus, het meten volgens enkele eenvoudige meetinstrumenten (de eenzaamheidschaal van De Jong-Gierveld & v Tilburg, netwerkenmerkenlijst) en het kwalitatieve meten door het beschrijven van individuele verhalen.

Geleerde lessen

- Sociale participatie is voor een groot deel een zaak van de betreffende cliënten zelf. Zij zelf en mensen in hun persoonlijke netwerk moeten het meeste doen om persoonlijke wensen te realiseren.
- Professionals kunnen daarbij ondersteunen, als zij
 - tijd nemen om te luisteren naar het persoonlijke verhaal van de cliënt;
 - mee durven gaan met de persoonlijke doelen die daaruit voortvloeien;
 - zich ervan bewust zijn dat *anderen* daarbij veel kunnen betekenen;
 - niet opgeven na een eerste teleurstelling; etc.
- Door derden bij het verkennen en realiseren van persoonlijke doelen te betrekken, ontstaat ook een bredere en rijkere kijk op de mogelijkheden om die wensen te vervullen. Andere professionals, ervaringsdeskundigen of mensen uit het informele netwerk (familie, kennissen) kunnen meedenken en gebruik maken van hun eigen kennis en netwerken.
- Het is in de praktijk nog lastig om volop gebruik te maken van de inzichten van cliënten zelf, ervaringsdeskundigen en familieleden. Verschillende teams zetten zeker eerste stappen op dit gebied, maar bij de meeste instellingen valt hierin nog het nodige te verbeteren.
- De hier beschreven inzichten en resultaten zijn nog klein en kwetsbaar. Weliswaar is bij veel van de betrokken afdelingen sociale participatie onderdeel van de begeleiding geworden, maar het vergt meer actie en beleid om de behaalde verbetering vast te houden en uit te breiden.
- Over het algemeen is weinig gebruik gemaakt van goede voorbeelden en veelbelovende methodieken. Enerzijds past pionieren en een individuele, improviserende benadering bij het onderwerp. Anderzijds is het met beleid implementeren van goede hulpmiddelen en methoden noodzakelijk.
- Voor het topmanagement van veel instellingen is participatie van cliënten aan de samenleving geen '*core business*'. Pas als participatie bovenaan hun agenda staat, maakt een bloeiende ondersteuning in de betrokken sectoren bij sociale participatie een kans in de praktijk.

Vervolg

In het nieuwe verbetertraject 'Herstel en Sociale Participatie' (2009-2010) kunnen teams naast herstelgerichte ondersteuning voor sociale participatie-doelen kiezen. Kijk voor meer informatie op www.zorgvoorbeter.nl/sociale-participatie

Meer informatie

Voor meer informatie over het verbetertraject Sociale Participatie en de resultaten kunt u terecht bij de projectleider, H. Michon, hmichon@trimbos.nl. Voor algemene informatie zie www.zorgvoorbeter.nl.